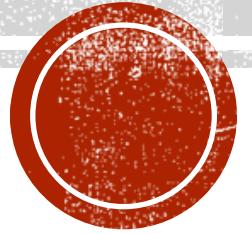

YAPı BILGİSİ

KÖK : Bir sözcüğün anlamlı en küçük parçasıdır.

Bir sözcüğün kök bulunurken iki önemli kural vardır

1. Sözcüğün cümleye kattığı anlam
2. Sözcükle kök arasındaki anlam ilişkisi

Balıkçılar = Balık-çı-lık

Toplantı= Top-la-n-tı

Gelinlik=gel-in-lik

Damat= ? ? ? ? ?

Sıcak= ??????

canli
dershane
.net

Yalnızlık= yalın-ız-lık

Yanlış= yan-ıl -ış

Kavşak= kavuş-ak

Sızlıyordu= sızı-lı-yor-du

Devrim= devir-im

canlı
dershane

Uzak= uz-a-k

Kuzey= kuz-ey

Güney= Gün-ey

İliman= ılı-man

İlık= ılı-k

| canlı
dershane
.net

Süre= sür-e

Başladık= baş-la-dı -k

çevremizde= çevir-e- miz-de

Şurada= Şu arada

Burada= Bu arada

Sonuç=***

KÖK ÇEŞİTLERİ

A) Türüne Göre Kök Çeşitleri

İsim Kökleri

İş, oluş , hareket bildirmeyen köklerdir. ayrıca "-mak/ mek" ekini almadıkları gibi olumsuzluk eki olan "-ma/-me" ekini de alamazlar.

-ateş, toprak, su, tahta, insan, deniz....

Fiil Kökleri

Varlıkların iş, oluş, hareketlerini dile getirirler. "-mek/-mak" ekini alırlar.
Olumsuzluk eki "-ma/-me" ile de olumsuz yapılabilirler.

-koş, sev, gel, sil, gör, oku,

Learnli
dershane
.net

Sende nice umutlar var

Sen İstanbul'a var.

canli
dershane
.net

Seher, arkadaşıyla **barıştı**.

Barış, toplumlar için önemlidir.

Sirtında bir **ağrı** vardı

Onur Hoca'nın sırtı **ağrı**yordu.

- Eve **geciktiđi** için mutsuzdu.
- O lamba yeşil yanınca karşıya **geçti**.

Elcanlı
dershane
.net

Anlamına Göre Kökler

1) **sesteş**: yazılışları aynı aralarında anlam ilişkisi bulunmayan sözcüklerdir.

-Seni **kırmamak** için telefonumu **kırarım**.

- Kırdada gezerken dala basıp kırdı.

-Adam yüzünü yıkayıp yorganın yüzünü değiştirdi.

- Endam güzel yüz güzel huyun yüzde yüz güzel, uzaklara açılma tenhalarda yüz güzel; eğer senden başka seversem benim derimi yüz güzel.

Aşağıdaki cümlede sestek sözcükleri bulunuz?

- Artık, ben de yeni yerler gezmek istiyorum.

Kökteş (ortak kök) : Yazılışları aynı aralarında bir anlam ilişkisi bulunmayan sözcüklerdir.

- Boya ile saçlarını boyadı.
- Evin sıvası dökülmüş.
- Eski elbiseyi kim aldı?
- Güven bir ilişkideki en önemli unsurdur.

Yansıma Kök : Doğadaki sesleri yansıtan ad soylu sözcüklerdir.Yansıma sözcükler, dildeki sesleri kullanarak doğadaki sesleri taklit etmek amacıyla yapılmıştır

- Me = melemek
- viz = vizilti
- Ciz = cızırtı

- Aslan aniden **kükredi.**
 - Atlar ahırda **kişnedi.**
 - Adamın elindeki **bomba aniden patladı.**
 - Kuşlar ağaçta **civil civil** ötüşüyor.
 - Çocuk **mişil mişil** uyuyor.
- canli
dershane
.net

2. EK

Tek başına anlamı olmayan eklediği sözcüğe çeşitli görevlerle bağlanan ses birlikleridir.

- A) **Yapım Eki:** Sözcüğün anlamını yapısını bazen de türünü değiştiren eklerdir.

Sol_gun
f.k f.i.y.e

canli
dershane
.net

Anlam: deęiřti

Yapı: deęiřti.

Tür: deęiřti

Su _ suz
i.k i.i.y.e

Anlam: deęiřti

yapı: deęiřti.

Tür: deęiřti

Göz- lük- çü - ler

canli
dershane
net

canli
dershane
net

GÖVDE: kökün yapım eki almış halidir.

insan-lık / yaban-cı

GÖVDEDEN TÜREMİŞ: kökün en az iki tane yapım eki almasıdır.

Duy-gu-sal-lık

1. İsim Yapım Ekleri

-İsimden İsim Yapım Ekleri

isim kök ve gövdelerine gelerek yine isim üreten eklerdir.

evsiz, üçüncü, evrensel, insanlık, sanatçı,
Türkçe, renkli, köylü...

- Fiilden İsim Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerine gelerek isim türeten eklerdir.

askı, korku, yakacak, çalışkan, kırık, bölge, süpürge

canlı
dershane
.net

2. Fiil Çekim Ekleri

İsimden Fiil Yapan Ekler

isim kök ve gövdelerine gelerek fiil türeten eklerdir.

başla, azal, yaşa, yönet, şakalaş, önemse....

- Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerine gelerek fiil türeten eklerdir.

yürüt, çıkar, bıktır, yıkan, anımsa, kazı, gezdir, kovalala ...

Sanli
dershane
.net

Eklerin görevleri kullanıldıkları cümleye, bu cümledeki anlamına göre değişir. Bu nedenle eklerin görevi bulunurken sözcüğün cümle içindeki anlamına dikkat edilmelidir.

-Taşıtlar yolu kapatmıştı.

Tařı -t
f.k f.i yapım eki

-Eşyaları bana taşıttı.

Tařı -t
f.k f.f yapım eki

canli
dershane
.net

- olumsuzluk eki olan " -ma-me " de yapım ekidir.

- Gelme, sevme, yazma...

- Eylemsi (isim fiil, sıfat fiil, zarf fiil) ekleri de birer fiilden isim yapım ekidir.

-Gelen, okuyarak, konuşmak, yazıp, bakış...

TEHLİKELİ EKLER

- **Dan/ den:** Nereden, kimden, neyden sorularına yanıt veriyorsa çekim ekidir vermiyorsa yapım ekidir.
- Çıkmadık candan ümit kesilmez.
- Tuğrul, candan arkadaşımды.
- Sudan sebeplerle onunla konuşmuyordu.
- Ayten uzaktan akrabamızды.

DA/DE: ekinin eklendiği sözcük nerede kimde, neyde sorularına cevap veriyorsa çekim ekidir. Cevap vermiyorsa yapım ekidir.

- Sözde özneli cümleleri inceledik.
- Bu sözde yalan çoktur.
- Sözde bugün bize gelecekti.

CA / CE EKİNİN ANLAMLARI

İnsanca bir tavır beklerdim sizden.
(yakışan)

Yaşça ben ondan büyüğüm.
(yaş bakımından)

Boyunca oğlu var hareketleri çocuk gibi. (kadar- eşitlik)

Bence siz yanılıyorsunuz.(bana göre)

Büyükçe bir odada yatıyor.(büyüğe yakın)

Ayaklarını **iyice** yıka.(aşırılık)

ÇIK/ÇIK EKİ

Bana 200 liralık mı verdin?

Yazarcıklar toplumu yönlendirdiklerini sanıyorlar.

Bence kitapçıktaki sorular yanlış.

LIK / LİK EKİNİN KULLANIMI

Çamlık (yer- bölge)

Odunluk (yer- mekan)

Çamurluk (Eşya)

İnsanlık (soyut ad)

Kışlık odun (sıfat)

B) Çekim Ekleri

-İsim Çekim Ekleri

-ÇOKLUK EKİ

-İsimlere gelen "-lar, -ler" eki çokluk ekidir.

- Bir gece ansızın gittiler.

Bu örnekte de ters köşe olma. Gittiler sözcüğü fiil, çoğul eki fiillere değil isimlere gelir. Gittiler sözcüğündeki "-ler" eki 3. çoğul şahıs eki olarak kullanılmıştır.

-Başlar bir sıkıntı içimde.

Bu örnekteyse" baş" isim kökü, "la-le"
Yapım eki ve " r" geniş zaman eki göreviyle
kullanılmış. Demek ki bu iki eki birbirine
karıştırmaman gerekir.

-Başlar hiçbir zaman eğilmeyecek.

Yukarıdaki geçen örnekte baş sözcüğü (kafa) anlamında kullanılmıştır ve köke gelen "-ler" eki çoğul eki göreviyle kullanılmıştır.

İYELİK EKİ

Adların kaçıncı kişiye ait olduğunu bildiren eklerdir.

Benim ev-im (1. tekil şahıs iyelik eki)

Senin ev-in (2. tekil şahıs iyelik eki)

Onun ev-i (3. tekil şahıs iyelik eki)

Bizim ev-imiz (1. çoğul şahıs iyelik eki)

Sizin ev-iniz (2. çoğul şahıs iyelik eki)

Onların ev-leri (3. çoğul şahıs iyelik eki)

Evi henüz kimseye satamadık. (onun = hal eki)

Evi deniz kenarındaymış. (onun = iyelik eki)

Ben iyi bir avukatım. (ben avukatım = ek fiil)

Davayı kazandı avukatım. (benim avukatım = iyelik eki)

□ Oğlu bize de yanlış davrandı (onun oğlu iyelik eki)

Bu akşam gelecek avukatım. (Ben benim = iyelik eki)

Hâl Eki

Ev- ismin yalın hâli

Ev-i ismin belirtme hâli

Ev-e ismin yönelme hâli

Ev-de ismin bulunma hâli

Ev-den ismin ayrılma hâli

canli
dershane
.net

İsmin Yalın Hâli : Sözcüğün hâl eki almamış durumudur. Yalın hâldeki sözcükler hâl ekinin çekim eklerini ve yapım eklerini alabilir.

Ev= ismin yalın hâli

Evlerin= ismin yalın hâli

Evcilik = ismin yalın hâli

Belirtme Hâl Eki : Belirtme hâl eki "-ı,-i" ekini alan sözcük cümlede belirtili nesne görevinde bulunur "neyi kimi ?" sorularına yanıt verir.

Dünden beri seni soruyorum. (kimi ?)

İyelik Ekiyle Hâl Ekini Karıştırma

-Sınıfı temizleyen görevlidir.

- Sınıfı temizleyen görevlidir.

Not: Yapım eki olan "-ı" ekiyle çekim eklerini birbirine karıştırmayınız.

Yaz **-ı** çalışmaları devam ediyor.

Yapım eki

canli
dershane
.net

■ Yönelme Hâl Eki :

Bu eki alan sözcük cümlede dolaylı tümleç yer tamlayıcısı) görevinde bulunur. " neye, kime, nereye" sorularına yanıt verir.

⇒ Dershaneye yarın sabah ben geliyorum. (nereye)

Not:

Zarf fiil: eki olan "-e/ -a" ile yönelme hâl ekini birbirine karıştırma !

- Yanına koşa koşa geliri

Yönelme hâl eki zarf fiil

■ **Bulunma Hâl Eki** : Bulunma hâl ekin alan sözcük cümlede genellikle dolaylı tümleş (yer tamlayıcısı) olarak görev yapar.

⇒ Dün okulda etkinlik yaptık. (nerede ?)

- Bulunma hâl eki "-de,-da" ile yapım eki olarak kullanılan ayrıca sıfat yapan "-de,-da" ekini birbirine karıştırma.
- Döneminin gözde sanatçılarındanmış. (yapım eki)
- Bu gözde birçok dosya bulundu . (çekim eki)

- **Ayrılma Hâl Eki :** Bulunma hâl ekini alan sözcük cümlede genellikle dolaylı tümleş (yer tamlayıcısı) görevinde kullanılır.

➔ Az önce kitapçıdan çıktık. (Dolaylı tümleş)

canlı
dershane
.net

- **Uyarı** : Ayrılma hâl eki olan "-de,-da" ile yapım eki olan ve sıfat yapma görevinde de kullanılan "-den,-den" ekini birbirine karıştıрма.
- -Bize bu sudan almak istedi.(hâl eki)
- - Sudan sebeplerle yanıma gelme. (yapım eki)

TAMLAMA EKLERİ

İsimlere gelerek belirtili ya da belirtisiz isim tamlaması yapan eklerdir.

Tamlayan ekleri : (n) in -in-un-ün / den, dan

Tamlanan ekleri : (s) ı-i-u-ü

Halk
Tamlayan

sağlığı (Belirtisiz isim tamlaması)
Tamlanan

Hal- ın

sağlığı (Belirtili isim tamlaması)

canli
dershane
.net

Fiil Çekim Ekleri

EK FİİL EKLERİ

İsim ya da isim soylu sözcüklere gelerek onları yüklem yapan eklerdir.
Ek fiil ekleri " i-di, i-miş, i-se, dır, dir" ekleridir.

- Sabah sabah kapıyı çalan komşuymuş.
- Camına taş atıp kaçan bendim
- Sende de bundan vardır

KIP EKLERİ

Fiillerin karşıladığı iş, oluş hareketin zamanını ya da tasarlama durumu belirten eklerdir.

HABER KIPLERİ

1. **Şimdiki Zaman kipi** : -() yor / -makta , -mekte

Biliyor, yazıyor, konuşuyor...

2. **Gelecek zaman** : -acak, ecek

Gelecek, bilecek, görecek

3. **Geniş zaman** : - () -r , ar, er, maz, mez

Gelir, bilmez, anlar, okur...

4 . **Görülen Geçmiş Zaman** : -dı,-di

Yazdı, konuştu, okudu, anladı...

5. **Öğrenilen Geçmiş Zaman** : mış, miş

Yazmış, duymuş, anlamış, görmüş...

DİLEK (TASARI) KIPLERİ

1. Gereklilik Kipi : - Malı, - meli

Gelmeli, yazmalı, konuşmalı...

2. Şart (Koşul) : -se, sa

Gelse, bilse, görse

3. İstek kipi : -e, -a

Geleyim, bileyim, anlayayım, okuyayım...

4. Emir Kipi : eki yok :)

Yaz, konuş, oku, anla

KİŞİ EKLERİ

Fiilde kip ekinden sonra gelen ve belirtilen işi kimin yaptığını belirten ektir.

- Yaz- dı - **m**
 - yaz- dı- **n**
 - yaz- dı
 - yaz- dı - **k**
 - yaz- dı -**nız**
 - yaz- dı- **lar**
- I. tekil kişi eki
II . tekil kişi eki
III. tekil kişi eki yoktur.
I. Çoğul kişi eki
II. Çoğul kişi eki
III. çoğul kişi eki

EK FİİL EKLERİ

Basit zamanlı fiillere gelerek onları birleşik zamanlı yapan eklerdir.

- geliyor (tek zaman eki olduğu için basit zamanlıdır)

EK fiilin hikayesi : -idi

Ek fiilin rivayeti : -imiş

Ek fiilin şartı : -ise

geliyor **idi** (geliyordu)

geliyor **imiş** (geliyormuş)

geliyor **ise** (geliyorsa)

YAPILARINA GÖRE SÖZCÜKLER

Basit Sözcük: Yapım eki almayan sözcüklerdir. Basit yapılı sözcük çekim eki alabilir.

-Yazmışlar= yaz- mış- lar

- Dün akşamüstü sokakta yürürken karşıma bir adam çıktı.

Türemiş Sözcük : Yapım eki alan sözcüklere türemiş sözcük denir.
Türemiş sözcükler yapım eki de alabilir.

-Türkiye'yi yakından tanıyan bir yabancıyla hiç karşılaşmadım.

canli
dershane
.net

Birleşik Sözcük

En az iki sözcüğün çeşitli yollarla bir araya gelmesiyle oluşan sözcüklerdir.

Anlam Kayması Yoluyla: Kuşburnu, hanımeli, hamam böceği...

Tür Kayması Yoluyla: Çekyat, hünkarbeğendi, gelgit, kapkaç...

Ses Aşınması Yoluyla: Sütlaç, güllaç, kahvaltı, nasıl, niçin...

Birleşik Sözcükler , birleşik isim ve birleşik fiil olmak üzere iki farklı yapıdadırlar.

BİRLEŞİK İSİMLER

Belirtisiz İsim Tamlaması Şeklinde : hanımeli, kuşburnu, ipek böceği, dilberdudağı, kargaburnu ...

Sıfat Tamlaması Şeklinde: karagöz, karatavuk, karabatak, kızılkanat....

Bir İsim Bir Fiilden Oluşan : imambayıldı, bilirkişi, altıpatlar, kuşkonmaz

İki Fiilin Kaynaşmasıyla Oluşan : biçerdöver, çekyat, gelgit, kapkaç...

Yansıma Sözcüklerden Oluşanlar: gırgır, fırfır, çıtçıt, pırpır...

BİRLEŞİK FİİLLER

Yardımcı Eylemle Kurulanlar: mutlu olmak, yardım etmek, karar kılmak, seyreylemek, emir buyurmak...

Kurallı Birleşik Fiiller

Yeterlik Fiili: Yapabilmek, gidebilmek, gidemez, gidemem...

Tezlik Fiili : Yapıver, gidiver...

Yaklaşma Fiili : Düşeyazmak, öleyazmak....

Sürerlilik Fiili : Gidedurmak, bakakalmak, süregelmek

Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller: Öngörmek, varsaymak, başvurmak...

Deyimleşmiş Birleşik Filler : Burnundan solumak, göz atmak, burun kıvrırmak

Canlı
dershane
.net

